Vlaams Parlement

1194 (2016-2017) – Nr. 1
ingediend op 9 juni 2017 (2016-2017)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Marius Meremans en Yamila Idrissi

over de evaluatie
van de Frankfurter Buchmesse 2016
en over het jaarverslag 2016
van het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL)

verzendcode: CUL

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Ann Soete, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Herman Wynants;

Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Manuela Van Werde, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

INHOUD

I. Toelichting door het Vlaams Fonds voor de Letteren 4
1. Non-fictie 4
2. Auteurslezingen 4
3. Frankfurter Buchmesse 5
4. Huis van de Letteren 6
5. Vlaams-Nederlandse samenwerking 6
6. Literaire canon 6
7. Actieplan Leesbevordering 6
8. Ambities in 2017 7
II. Vragen en opmerkingen van de commissie 7
1. Yamila Idrissi 7
2. Karin Brouwers 8
3. Marius Meremans 9
4. Jean-Jacques De Gucht 10
5. Cathy Coudyser 11
6. Bart Caron 11
III. Antwoordenronde 12
1. Vlaams Fonds voor de Letteren 12
2. Minister Sven Gatz 15
Gebruikte afkortingen 17

Op donderdag 4 mei 2017 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een gedachtewisseling over de evaluatie van de Frankfurter Buchmesse 2016 en over het jaarverslag 2016 van het Vlaams Fonds voor de Letteren.

I. Toelichting door het Vlaams Fonds voor de Letteren

Jos Geysels, voorzitter van het VFL, herinnert eraan dat 2016 het eerste jaar was van de nieuwe beheersovereenkomst, waarvan hij de prioriteiten opsomt:
- non-fictie;
- de Frankfurter Buchmesse;
- de integratie van het literaire middenveld;
- diversiteit en doelgroepen;
- het toekomstige Huis van de Letteren.

Het jaar was vooral uitzonderlijk omdat Vlaanderen samen met Nederland als gastland van de Buchmesse is opgetreden. De evaluatie is intussen beschikbaar voor de commissie.

Deze realisatie is mede te danken aan de steun van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media en het Vlaams Parlement zoals die ook tot uiting is gekomen in een eenparig aangenomen resolutie in 2012 (*Parl.St.* Vl.Parl. 2011-12, nr. 1327/3).

Koen Van Bockstal, directeur van het VFL, presenteert het jaarverslag 2016.

In 2016 heeft het fonds meer dan 2 miljoen euro uitgegeven aan rechtstreekse steun, zoals werkbeurzen voor auteurs, illustratoren en vertalers, en stimuleringsbeurzen. Dat is niet alleen een record, maar beslaat ook een derde van het totale werkingsbudget van het VFL. Er was een sterke groei van de auteurslezingen, de opstart van non-fictiebeleid, en de beperking van de overheadkosten tot 19,2 percent. De loonkosten bedragen slechts 14,2 percent, terwijl meer dan 80 percent naar de doelstellingen gaat. Heel wat privéorganisaties slagen er niet in zo zuinig en zorgvuldig met de eigen middelen om te springen.

1. Non-fictie

Wat non-fictie betreft, heeft het fonds meteen gebruikgemaakt van de mogelijkheden die de nieuwe beheersovereenkomst op dat vlak biedt. De eerste aanvraagronde, die liep tot 1 juni 2016, leverde twintig aanvragen op over diverse onderwerpen, wat resulteerde in de toekenning van veertig eenheden aan elf auteurs, voor in totaal 100.000 euro. In 2017 is de deadline 15 mei. Zoals alle stervelingen zijn auteurs geneigd net voor de deadline hun aanvraag in te dienen. Vandaar dat de spreker nog geen zicht heeft op het aantal te verwachten aanvragen in 2017.

Op de – niet publiek toegankelijke – Non-Fictiedag in samenwerking met de Vlaamse Auteursvereniging kwamen een vijftigtal uitgevers, auteurs en persmensen samen. Om het beleid te verbreden komen er dit jaar ook productiesubsidies voor uitgevers en wordt non-fictie zichtbaarder gemaakt in de auteurslezingen en in het vertaal- en buitenlandbeleid. In november 2017 zullen het VFL en het Nederlandse Letterenfonds samen een 'publishers' tour' voor non-fictie organiseren.

2. Auteurslezingen

De stijging van het aantal auteurslezingen, die sinds de overname van de Stichting Lezen gemiddeld 10 percent per jaar bedraagt, liep in 2016 op tot 15

percent. Het aantal auteurs op de lijst is sinds die overname zelfs met 75 percent toegenomen. In 2016 werden 63 nieuwe auteurs toegelaten, waarbij de toegenomen diversiteit opvallend is, mede dankzij de openstelling voor slam-dichters en hun gesproken poëzie.

In het kader van de promotie-inspanningen kwam er een speciale brochure Literaire Helden. Auteurs geven lezingen over hun favoriete werk uit de literaire canon.

De resultaten van de tevredenheidsenquête bij auteurs en organisatoren waren bemoedigend. Op bepaalde suggesties die daaruit voortkwamen, is het VFL meteen ingegaan.

Opvallend is ook dat de auteurslezingen een grotere geografische spreiding kennen dan de driehoek Gent-Antwerpen-Brussel, die het traditionele literaire middenveld zwaar domineert, en dat de genrediversiteit er door de aandacht voor kinder- en jeugdliteratuur, non-fictie en het diversiteitsthema op zich verder gaat dan fictie, vertalingen en poëzie.

Scholen en bibliotheken nemen samen 82 percent van de auteurslezingen voor hun rekening, dus niet het gebruikelijke middenveld.

De verdeling over de provincies toont dan weer dat West- en Oost-Vlaanderen een hoger aandeel hebben dan hun inwonersaantal laat verwachten. Antwerpen en Limburg halen in verhouding lagere scores. De spreker erkent dat dit een aandachtspunt is.

3. Frankfurter Buchmesse

Het beleid met betrekking tot de Buchmesse liep over een veel langere periode dan de duur van de beurs zelf. De focus lag op zeven steden. Er werd samengewerkt met 73 literaire festivals en literatuurhuizen. Er waren op negen maanden 1007 evenementen. 171 Vlaamse en Nederlandse auteurs werden erbij betrokken. De mediawaarde is berekend op liefst 59 miljoen euro. Het exploitatieresultaat was positief: Vlaanderen hield ruim 95.000 euro over, terwijl dergelijke gastheer-schappen doorgaans met een gat in hun begroting achterblijven.

De verschillende types evenementen bleven niet beperkt tot Duitsland. Ook in Amsterdam, Den Haag, Antwerpen en Brussel waren er activiteiten in het kader van de Buchmesse.

Een en ander leverde 368 vertalingen van Nederlandstalige literaire titels op, waarvan 99 uit Vlaanderen, en 466 'Neuerscheinungen' bij 136 Duitse uitgevers. Voor Vlaanderen hebben fictie en kinder- en jeugdliteratuur het best gescoord. Er werden drie keer meer Duitse vertalingen gerealiseerd dan andere jaren. Het netwerk van Duitse uitgevers werd met 30 percent uitgebreid.

Het VFL ziet de Buchmesse als een opstap naar een dynamisch buitenlandbeleid. Begin maart 2017 heeft het een nieuwe website gelanceerd en promoot het zichzelf in het buitenland met een nieuw logo en de nieuwe naam Flanders Literature, in plaats van Flemish Literature Fund, een naam die weinig aantrok. De nieuwe website is volledig opgebouwd vanuit het perspectief van een uitgever die iets wil vernemen over de Vlaamse literatuur. Lemma's zijn boeken en auteurs, vertalers, beurzen, achtergrond en info over het VFL. Men vindt er korte Engelstalige samenvattingen van boeken, biografieën van auteurs en links naar 'rechtenmensen' en uitgevers. Alles is afdrukbaar als pdf-bestand. De gebruiks-vriendelijkheid van de nieuwe site is al met interesse bekeken door buitenlandse letterenfondsen.

4. Huis van de Letteren

Koen Van Bockstal toont de commissie foto's van Antwerpen en Mechelen om aan te geven dat er nog maar twee steden in de running zijn als vestigingsplaats van het Huis van de Letteren. Zoals minister Sven Gatz al heeft aangekondigd, nadert de ontknoping.

5. Vlaams-Nederlandse samenwerking

De Vlaams-Nederlandse samenwerking houdt ten eerste de verdere nazorg van het gezamenlijke gastlandschap in Frankfurt in. Op de Buchmesse zelf zullen het VFL en het Nederlandse Letterenfonds dit jaar een gezamenlijke stand hebben. In 2018 zal de focus op Frankrijk liggen en in 2020 op het Verenigd Koninkrijk.

De twee fondsen nemen samen deel aan het ontwikkelingsprogramma voor jonge auteurs van deBuren in Parijs, niet alleen om er een aanbod te presenteren maar ook om te luisteren naar de verwachtingen van die auteurs.

Voorts werken de twee fondsen samen met de Nederlandse Taalunie aan een voorstel voor het Comité van Ministers met een scherpere taakstelling in het letterenbeleid, waarin nogal wat grijze zones zitten tussen de Taalunie enerzijds en de letterenfondsen anderzijds.

De twee letterenfondsen nemen ook actief deel aan het Vlaams-Nederlands overleg over de toekomst van het culturele verdrag.

6. Literaire canon

Koen Van Bockstal vestigt de aandacht op het Hadewijchfestival in het voorjaar van 2017.

Op het zomerfestival in Beauvoorde zullen zowel Guido Gezelle als nobelprijs-laureaat Bob Dylan in de kijker staan. Dat wordt een boeiende confrontatie van twee barden.

Daarnaast krijgen enkele jonge dichteressen er een podium, gezien de prominente rol die ze momenteel spelen in de literatuur. De inbreng van Charlotte Van den Broeck op de Buchmesse was alvast een schitterend voorbeeld. Op Beauvoorde gaan de deelneemsters aan de slag met 'Rijmsnoer' van Guido Gezelle.

In samenwerking met het VIAA en Canon Cultuurcel krijgen alle leerkrachten Nederlands een mail met links naar een lessenpakket en naar materiaal uit het VRT-archief.

Naast de reeds eerder genoemde Literaire Helden vermeldt de VFL-directeur nog de samenwerking met Passa Porta, KifKif, Vooruit, De Centrale en Akrostis om de dialoog aan te gaan met literatuur uit andere culturen en tradities. 'Behoud de Begeerte' kreeg de opdracht om een rondreizende canonvoorstelling te maken.

7. Actieplan Leesbevordering

Het actieplan Leesbevordering heeft drie speerpunten:
- meer synergie en afstemming in de sector en tussen de beleidsdomeinen;
- bewustmaking van belang en effecten;
- verdere professionalisering en inhoudelijke versterking van leesbevorderaars.

Het beleid in die richting steunt op vijf assen:
- voorschoolse tijd en buitenschoolse kinderopvang, waarbij de uitrol van Boekstart over het hele Vlaamse grondgebied erg mooie kansen biedt waarop het VFL dankbaar wil inspelen;
- onderwijs en lerarenopleiding, dit zijn namelijk cruciale succesfactoren, wat verklaart waarom het VFL zo erkentelijk is voor de steun van de politieke fracties om leesplezier daarin een belangrijke rol te laten spelen;
- vrijetijdsparticipatie, met een nauwelijks te overschatten rol voor bibliotheken en hun netwerkactiviteiten;
- lokale besturen en lokaal beleid;
- onderzoeksgroepen aan universiteiten en hogescholen.

8. Ambities in 2017

Op het vlak van beleidsvoorbereiding werkt het VFL aan een grondige analyse van het literaire middenveld, zijn spelers, hun ondersteuning en de lacunes. Dit wordt een lang traject, waarin de staf, het bestuur, de commissies, het middenveld en uiteraard ook minister Gatz en zijn kabinet worden betrokken om klaar te zijn op het moment dat een nieuwe beheersovereenkomst op stapel staat.

Daarnaast wil het fonds, dat intussen al zeventien jaar bestaat, kritisch nagaan of het hele pakket van beurzen en subsidies uiteindelijk vooral ten goede komt van de scheppende auteur, maar ook van organisaties. Het zal tegen het licht houden of dynamiek en ontwikkeling genoeg kansen behouden en of er geen obstakels en ongewenste effecten zijn die alleen maar een status quo in stand houden.

Ten derde heeft het bestuur de ambitie tegen het einde van 2017 een visienota klaar te hebben over diversiteitsbeleid, conform de beheersovereenkomst. De nota moet een theoretische weerslag zijn van de praktijkervaring.

Over de provinciale middelen is het constructief verlopende overleg met het kabinet nog aan de gang.

Tot slot vermeldt Koen Van Bockstal nog de volledige vernieuwing van het bestuur tegen 1 juli 2018.

II. Vragen en opmerkingen van de commissie

1. Yamila Idrissi

Yamila Idrissi vraagt een verklaring voor het feit dat de activiteiten van het literaire middenveld zo geconcentreerd zijn in de driehoek Gent-Antwerpen-Brussel. Hoe wil het VFL een betere spreiding mogelijk maken?

Waarom komen sommige provincies boven en andere onder het gemiddelde uit wat literaire lezingen betreft?

De spreker feliciteert uitdrukkelijk het VFL voor zijn geslaagde medewerking aan de Buchmesse, en prijst tegelijk het parlement omwille van zijn resolutie en de minister voor zijn rol in de voorbereiding. Yamila Idrissi brengt tevens hulde aan het aanstekelijke werk van intendant Bart Moeyaert.

Welke output moet ze zich concreet voorstellen bij de mediawaarde van 59 miljoen euro?

Met welk ijkpunt kunnen de cijfers over Duitse uitgaven worden vergeleken? Hoe scoort ons voorzitterschap in vergelijking met dat van andere landen?

Is de duidelijk verbeterde samenwerking met Nederland te danken aan de beurs?

Vanwaar de keuze voor Frankrijk en het VK als toekomstige focus?

Voorts kijkt Yamila Idrissi uit naar de analyse van het literaire middenveld, waaruit ook een verklaring van de hoge concentratie in de driehoek naar voren kan komen.

Het ontwikkelingsbeleid en de introspectie van de organisatie verdienen steun. Niet alleen de directeur, maar ook de hele organisatie en zeker ook haar raad van bestuur mogen die pluim op hun hoed steken. Welke criteria zullen de nieuwe samenstelling van de raad van bestuur bepalen? Welke voorwaarden ziet het VFL om die opvolging met succes te laten gebeuren?

De intentie om een visienota Diversiteit te distilleren uit de praktijkervaring, krijgt eveneens de volle instemming van het commissielid.

Yamila Idrissi vraagt ten slotte op welke basis Antwerpen en Mechelen nog in de running zijn voor het Huis van de Letteren. Waarom is het zo moeilijk om die knoop door te hakken?

2. Karin Brouwers

Namens de CD&V-fractie feliciteert *Karin Brouwers* het VFL voor een geslaagd jaar, waarin het op de Buchmesse een geweldige prestatie heeft geleverd. Bovendien was 2016 het eerste jaar van de nieuwe beheersovereenkomst en de ruimere opdracht die daaruit voortkomt.

Het lid is erg tevreden met de ontwikkeling van een volwaardig non-fictiebeleid en met het succesvolle buitenlandbeleid, dat in het kielzog van de Frankfurter Buchmesse kan worden doorgevoerd.

Het VFL kan meer aandacht besteden aan een doordacht diversiteitsbeleid. Het leesbevorderingsbeleid kan in samenwerking met de andere actoren uit het BoekenOverleg op een geïntegreerde manier worden uitgebouwd.

Het geïntegreerde letterenbeleid komt op volle kruissnelheid in het jaar dat de gereglementeerde boekenprijs wordt gerealiseerd.

Het actieplan leesbevordering werd aangekondigd.

Hoopgevend is dat de verkoop van kinderboeken in de lift zit. Gekoppeld aan het leesbevorderingsplan kan dit er hopelijk voor zorgen dat de komende generaties kinderen en jongeren niet alleen goed maar ook graag lezen, want dat is een van de punten waarop ons land in internationale rankings als PISA minder goed scoort. Graag lezen is net een voorwaarde om levenslang te lezen.

Het beleid met betrekking tot de auteurslezingen kwam tijdens vorige besprekingen van het jaarverslag en tijdens parlementaire vragen al vaker aan bod. Het stemt de CD&V-fractie tevreden dat het VFL daarover een tevredenheidsenquête heeft gehouden bij zowel auteurs als organisatoren. In de resultaten vallen de erg hoge appreciatiecijfers bij de auteurs op. Wel zijn er twee aandachtspunten. Er is blijkbaar grote interesse in een coachingtraject voor auteurs. Gaat het VFL daarop in? Daarnaast vinden 40 percent van de auteurs en 44 percent van de

organisatoren het maximum van vijftien lezingen per jaar per auteur te laag. Zal VFL het bijstellen?

In juni 2016 werd de boekencampagne 'Boek tijd voor een boek' gelanceerd door heel wat partners uit de boekensector. Sindsdien is daarover echter amper iets vernomen. In haar slottoespraak tijdens de Staat van het Boek gaf BoekenOverleg-voorzitter Leen Van Dijck ruiterlijk toe dat de campagne geen groot succes was en dat de sector zich erover zou beraden. Karin Brouwers vraagt om nadere toelichting bij de evaluatie van deze mislukte boekencampagne. Komt er een opvolger?

Volgens het jaarverslag 2016 zal de nieuwe Nederlandstalige website in maart 2017 worden gelanceerd. Maar die timing is blijkbaar niet gehaald. Waarom niet? Voorts besteedt het jaarverslag aandacht aan de overheveling van de provinciale middelen en de integratie in het Vlaamse letterenbeleid. De verslaggeving over de vorderingen in 2016 en de plannen voor 2017 zijn echter erg summier. Kunnen de sprekers of de minister een tip van de sluier oplichten over de concrete overdracht?

Uit het verslag van de regeringscommissaris over de dynamische canon en de samenwerking met de KANTL citeert Karin Brouwers: "De samenwerking met de KANTL die in 2015 de revival van de literaire canon teweeg bracht, zit nog niet helemaal op het juiste spoor. Er dient een betere afstemming te komen zodat de enthousiaste aanzet van 2015 niet doodbloedt.". In de plannen voor 2017 staat daarover echter niets. Het lid vraagt dan ook toelichting bij die plannen voor de dynamische canon.

Het Vlaams-Nederlandse gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse was zonder meer een gigantisch succes. De commissieleden hebben dat ter plaatse kunnen vaststellen. Maar ook de resultaten na afloop zijn schitterend, zoals men in het uitgebreide verslagboek kan lezen. Het uitgebreide culturele en literaire programma voor en na de beurs verdient alle lof. Karin Brouwers vraagt toelichting bij het nazorgtraject om de resultaten maximaal te bestendigen. Heeft de geslaagde Vlaams-Nederlandse samenwerking goesting gegeven om samen aan nog andere literaire beurzen deel te nemen?

In het licht van de focus op Frankrijk informeert het lid naar de vertalingen van het Nederlands naar het Frans. Wordt daarvoor samengewerkt met de Franse Gemeenschap? Niet alleen het Duits, maar ook het Frans is voor ons een nabije buur.

3. Marius Meremans

De N-VA-fractie deelt de algemene waardering voor het jaarverslag en de resultaten van het VFL, stelt *Marius Meremans*. Het loont wel degelijk om in de commissie op bepaalde zaken te blijven hameren. Getuige daarvan zijn het non-fictiebeleid en de dynamische canon. Wat die canon betreft, lijkt de permanente toevoeging van 'dynamisch' wel op een haast verontschuldigende relativering van de huidige keuzes te wijzen. Hoe dan ook wachten heel wat leerkrachten op de aangekondigde hulp door de Canon Cultuurcel.

Ook de openstelling voor klassen van het mooie gebouw van de KANTL in Gent is een mooi project.

Een beleid rond slam poetry opent inderdaad de weg naar een jeugdig publiek.

Ten aanzien van het literaire middenveld houdt Marius Meremans een pleidooi voor focus en tegen versnippering.

Ook hij peilt naar de plannen met de provinciale middelen.

De lichte daling in de boekenverkoop in Vlaanderen contrasteert met een stijging in Nederland, Duitsland en Spanje. Hoe komt dat? Wat kunnen wij van die landen leren?

Kookboeken blijven het meest verkopen. De verkoop van kinderboeken was goed voor een met 2,3 percent toegenomen omzet. Die van e-boeken blijft daarentegen wat haperen, zoals ook wel werd verwacht.

Strips blijven in de top 10 van de verkoopcijfers goed vertegenwoordigd, maar ten opzichte van 2015 is de omzet daarvan wel met 5 percent gedaald. Waaraan ligt dat?

Werkt het VFL samen met CultuurNet of Cultuurconnect voor promotie en digitalisering?

Van de 366 vertalingen naar het Duits in het Buchmessejaar zijn er 99 van Vlaamse auteurs, of 26,9 percent. Stemt dat overeen met hun relatieve aandeel in het totaal aantal verschenen titels?

Marius Meremans is in elk geval tevreden met het plan om ook de volgende editie van de Buchmesse van een gemeenschappelijke stand met Nederland te voorzien. Blijft de verhouding 50/50, of dreigt er een uitdrukkelijk Nederlands overwicht?

Wie is eigenlijk het meest krenterig gebleken als het op geld voor de Buchmesse aankwam? De Vlamingen of de Nederlanders?

4. Jean-Jacques De Gucht

Ook *Jean-Jacques De Gucht* dankt het VFL voor de schitterende organisatie van het gastlandschap van de Buchmesse, en richt dit compliment in het bijzonder tot de uittredende raad van bestuur. Hij hoopt dat het toekomstige voorzitterschap die hoge kwaliteit kan voortzetten.

Hoe evalueert het VFL het eerste jaar van het non-fictiebeleid en hoe ziet het de evolutie in de nabije toekomst?

Hoever staat het onderzoek met betrekking tot de samenwerking met de KANTL om de dynamische canon te ontwikkelen? Zijn er al conclusies?

Het VFL heeft een overeenkomst afgesloten met Iedereen Leest, die gestalte krijgt in het Actieplan Leesbevordering. Doelgroepen bereiken is daarbij een belangrijke doelstelling. Daartoe vertrekt het VFL nu vanuit monitoring. Staat het meetinstrument al op punt, en zo ja, met welk inzicht tot gevolg?

Wat de huisvesting van het Huis van de Letteren betreft, beveelt Jean-Jacques De Gucht aan zoveel mogelijk – de Vlaamse hoofdstad – Brussel erbij te betrekken, in het licht van de internationale uitstraling en geplande focus op Frankrijk. In dat laatste verband pleit hij voor doorgedreven samenwerking met de Franse Gemeenschap, die met Frankrijk een gezamenlijke cultuurbeleving deelt, zelfs specifiek op het vlak van literatuur. Vlaanderen kan daar zeker zijn voordeel mee doen.

Ook Jean-Jacques De Gucht vraagt meer uitleg over de voorgenomen analyse van het literaire middenveld. Bestaat daarvan nog geen duidelijk overzicht? Worden er gevolgen aan verbonden?

Was de langdurige voorbereiding van de Frankfurter Buchmesse een primeur of hebben eerdere gastlanden daar evenveel tijd aan besteed? Hoe werkt de samenwerking met Nederland vandaag voort? Of is het eindpunt van een extra middeleninzet intussen bereikt?

Hoe verlopen de gesprekken over de provinciale middelen?

Heeft het VFL zich al voorbereid op de uitvoering van het decreet betreffende het deugdelijk bestuur?

Tot slot peilt het commissielid naar de stand van zaken bij vertalingen voor slechtzienden en vraagt hij bijzondere aandacht voor deze groep.

5. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser peilt in het licht van het toenemende belang van netwerking naar de evolutie van de samenwerking en afstemming met de KANTL en Passa Porta.

Wat heeft het VFL uit de geslaagde Buchmessesamenwerking met Nederland geleerd voor de verdere bekendmaking van onze literatuur, zowel in het buitenland als onderling?

Hoe staan de sprekers tegenover de huidige complexiteit van de Vlaams-Nederlandse samenwerking met zijn vele spelers? Hoe bijvoorbeeld overlapping van de verschillende initiatieven vermijden?

Voorts vraagt Cathy Coudyser ook aandacht voor de samenwerking met FIT.

Met welke actoren wordt samengewerkt voor de ondersteuning van de sociaaleconomische positie van auteurs en vertalers? Hoe ziet het VFL de samenwerking met Cultuurloket?

6. Bart Caron

Bart Caron drukt in naam van Groen zijn waardering uit voor de realisaties van het VFL in het algemeen en op de Buchmesse in het bijzonder, evenals voor de transparante communicatie. Met een zo kleine ploeg zoveel realiseren is niet evident.

Wat het jaarverslag betreft, vraagt de spreker of het beslissingscollege soms afwijkt van de adviescommissies. Zo ja, waaraan ligt dat?

Waarom werden slechts elf van de twintig aanvragen voor non-fictiebeurzen goedgekeurd, wat een lager dan gemiddeld percentage is voor werkbeurzen? Het gaat hier om de manier waarop het non-fictiebeleid in de toekomst gestalte zal krijgen.

Sommige maar niet alle literaire manifestaties krijgen tegelijk provinciale subsidies en subsidiëring op grond van het Kunstendecreet. Hoe verhouden die stelsels zich onderling, nu en in de toekomst?

Voorts sluit Bart Caron zich aan bij de vraag over doven en slechthorenden.

Waarom is ook bij de subsidiëring van literaire publicaties de graad van toekenning relatief laag?

Hoever reiken de ambities van minister Gatz met betrekking tot internationale samenwerking?

Welke stappen overweegt de minister naar verdere versterking?

Is voor een auteur een modelcontract met een uitgever een voorwaarde om een beurs of bijdrage voor een lezing te krijgen?

Ook Bart Caron peilt naar de samenwerking met FIT. Die is in het jaarverslag wel erg summier vermeld.

Het voornemen tot een actieplan voor diversiteit strekt andere sectoren tot voorbeeld. Bart Caron verkiest het om doelgroepen actief te betrekken in plaats van te volstaan met de mededeling dat ze welkom zijn.

Tot slot bekrachtigt hij het belang van de uitdaging voor non-fictie.

III. Antwoordenronde

1. Vlaams Fonds voor de Letteren

Koen Van Bockstal ziet de verstedelijkte realiteit als verklaring voor het overwicht van Gent-Antwerpen-Brussel, naast de historische aanwezigheid van het grootste aantal literaire organisaties in die driehoek. Het VFL heeft daar op zich niets tegen, maar stelt wel vast dat nieuwe initiatieven daarbuiten soms geen aanvraag indienen, bijvoorbeeld BRUTAAL in Brugge. Niemand hoeft zich verplicht te voelen om iets aan te vragen, maar het is wel de taak van het fonds om na te gaan of het heel Vlaanderen bestrijkt. Het geïntegreerde beleid mag niet alleen gaan over initiatieven die gesubsidieerd zijn. Een hefboom voor meer geografische spreiding is de opname daarvan in de beheersovereenkomst van de betrokken organisatie.

De verklaring van het hoge aantal auteurslezingen in West-Vlaanderen is juist dat daar nauwelijks literaire organisaties zijn. Scholen en bibliotheken compenseren die blinde vlekken enigszins, maar dat vindt het VFL niet genoeg. De directeur wil echt op spreiding inzetten. Voor Oost-Vlaanderen is de verklaring minder duidelijk.

Koen Van Bockstal prijst Bart Moeyaert voor zijn dominante rol in het gastlandschap van de Buchmesse. De genoemde mediawaarde komt overeen met heel wat regeringsmededelingen. De resultaten zullen de komende jaren ook te zien zijn in de toerismecijfers, al was dat geen bewust doel. In elk geval waren Vlaanderen en Nederland nadrukkelijk aanwezig in Duitse kranten en tv-programma's. De directeur gewaagt van een geweldige imagocampagne voor Vlaanderen en Nederland in het algemeen, die lang zal doorwerken en te danken is aan een proactieve aanpak. Vlaanderen was zelfs zo proactief dat bijna alle tien pagina's in het inflightmagazine van Lufthansa over Vlaanderen gingen en dat Amsterdam er maar zijdelings in vermeld stond.

Als ijkpunt van de resultaten van het gastlandschap verwijst Koen Van Bockstal in de eerste plaats naar de organisatoren van de Buchmesse zelf, die van een record spreken. Nooit eerder genereerde een gastlandschap zoveel vertalingen. De lange spreiding van het programma, van maart tot december, is inderdaad uniek. De Fransen hebben intussen aangekondigd dat zij voor hun gastlandschap hetzelfde zullen doen, maar in de praktijk is op dit moment nog bitter weinig te merken van hun aanwezigheid. Een dergelijke realisatie vereist een lange, grondige en degelijke voorbereiding. In die systematische aanpak werd prima samengewerkt met de Vlaamse vertegenwoordiging en de Nederlandse ambassade in Berlijn.

Het gastlandschap heeft de samenwerking met Nederland op sommige vlakken nog bevorderd, al was die voordien al redelijk goed. Anderzijds blijft een land als Nederland het belangrijk vinden om zelf initiatieven te nemen, bijvoorbeeld ten aanzien van Frankrijk. Het gaat dan niet noodzakelijk om het Nederlandse Letterenfonds, maar bijvoorbeeld ook Buitenlandse Zaken wil eigen initiatieven ontplooien. Dat de letterenfondsen van Vlaanderen en Nederland eigenlijk samenwerken, levert dan in de praktijk niet altijd veel extra op. In elk geval heeft Frankfurt de Nederlanders geleerd dat Vlaanderen met een kleiner team en budget heel professioneel werkt. Vanwege zijn beperktere middelen was het ook Vlaanderen dat over de uitgaven waakte, waarmee de vraag over de krenterigheid meteen is beantwoord. Wat de toekomstige samenwerking betreft, wijst de VFL-directeur op de oprichting van ENLIT, waarvoor beide fondsen gezamenlijk sterk hebben geijverd en waarin ze een leidende rol hebben verworven.

De keuze voor Frankrijk wordt voor een deel verklaard door het Nederlandse initiatief, naast het besef van het belang van Frankrijk en de Franse Gemeenschap. Er is overigens een grote kans dat er ook op de Brusselse Foire du Livre een Vlaams of Vlaams-Nederlands gastlandschap komt. Er is alvast interesse. Mocht dat al in 2018 gebeuren, dan zal het wel om een kleinschaliger operatie gaan dan in Frankfurt, gezien de kortere voorbereidingstijd. In 2019 kan het grootser, wat de persoonlijke voorkeur van Koen Van Bockstal zou wegdragen. Het aantal vertalingen naar het Frans zou inderdaad beter kunnen, maar die markt is voor alle talen de moeilijkste om in door te dringen, zelfs voor Engelstalige boeken. Japans is de enige taal die vlot de weg naar Franse vertaling vindt, om historische redenen.

De keuze voor het Verenigd Koninkrijk is ingegeven door het belang van de Angelsaksische wereld als geheel.

Antwerpen en Mechelen hebben allebei een fantastisch voorstel voor het Huis van de Letteren. Dat maakt de keuze moeilijk. De lange beslissingstijd heeft alvast financieel een positief effect gehad. Zelf hoopt de spreker dat de beslissing nog in mei 2017 valt.

De directeur is blij met de waardering voor het werk van zijn team.

Het coachingtraject voor auteurs komt er inderdaad, namelijk door succesvolle lezingen als voorbeeld te gebruiken en die auteurs anderen te laten coachen. Het maximumaantal lezingen valt inderdaad laag uit, maar de kleinste verhoging zorgt al voor een budgettair probleem. Er zijn al 2660 lezingen per jaar. De vraag is of het plafond niet stilaan is bereikt. Zoiets is een beleidskeuze. Voorlopig is de situatie nog onder controle.

'Boek tijd voor een boek' verdient geen schoonheidsprijs, al is niet in eerste instantie het VFL verantwoordelijk voor een campagne van het BoekenOverleg, zij het dat het fonds daarin wel een rol speelt. Maar het had inderdaad beter gekund. De intentie bestaat om het op korte termijn beter te doen. Eenvoudig is het echter niet.

De start van een nieuwe Nederlandstalige website wil Koen Van Bockstal laten samenvallen met de opening van het Huis.

De samenwerking met de KANTL heeft hoe dan ook resultaten opgeleverd, namelijk de dynamische literaire canon. Beter kan het altijd, maar men moet wel beseffen dat de KANTL weinig personeel en veel taken heeft. Koen Van Bockstal wijst op het spanningsveld in de organisatie tussen dynamische auteurs en de wetenschappelijke component. Die spanning houdt de vooruitgang niet tegen

maar doet bepaalde zaken trager verlopen. De volgende revisie van de canon is voorzien voor 2020. Wat nu al op stapel staat, is trouwens niet onaanzienlijk.

Vlaanderen en Nederland zullen zoals gezegd ook na de Buchmesse meer samenwerken, en niet alleen ten aanzien van het buitenland. Een recent gespreksonderwerp was de onderlinge afstemming van de vergoeding van vertalers. Het Nederlandse Letterenfonds heeft wel een veel minder ruim opgevatte beheersovereenkomst met zijn overheid. Het houdt zich bijvoorbeeld niet bezig met leesbevordering, de subsidie van een stichting lezen of auteurslezingen. De gemiddelde leeftijd ligt bij medewerkers van het Nederlandse fonds bovendien gemiddeld vijftien jaar hoger dan bij die van het VFL, namelijk op vijftig jaar, vermeldt de VFL-directeur zonder daar verder op te willen ingaan.

Wat de boekenverkoop betreft, weerleggen de cijfers over 2017 de dalende trend waarvan sprake zou zijn. De zogezegd dalende cijfers in 2016 verdienen overigens de nodige relativering. De omzet in Vlaanderen van het Nederlandse bol.com wordt immers bij de Nederlandse cijfers geteld. Boek.be probeert deze scheeftrekking in de berekening recht te zetten, maar bol.com verkiest nu eenmaal om aan Nederland te rapporteren.

De samenwerking met CultuurNet en Cultuurconnect bestaat, zij het nog op een laag pitje. Men kan niet alles in een keer aanpakken, maar het staat wel op de agenda.

De Vlaams-Nederlandse verhouding in de Duitse vertalingen komt overeen met hun aandeel in het aantal auteurs. Uiteindelijk geeft dat laatste meer de doorslag dan het feit dat beide partners financieel evenveel hebben bijgedragen. Het VFL is dan ook tevreden met het Vlaamse aandeel in dat resultaat.

Voor de evaluatie van het non-fictiebeleid is het na een jaar nog te vroeg. De start was voorzichtig. De resultaten zullen pas over drie of vier jaar duidelijk zijn. De lage toekenningsgraad is typisch voor een beginfase. Hetzelfde deed zich voor bij andere genrecommissies. Nieuwe mogelijkheden genereren een aanzuigeffect op gegadigden die de precieze voorwaarden nog niet noodzakelijk kennen. De commissie heeft ook terecht beslist om niet vanaf de eerste dag met geld te gooien, maar kwaliteit en zorgvuldigheid voorop te stellen.

Het is moeilijk om tot een eengemaakt meetinstrument voor leesbevordering te komen. Men zal telkens, afhankelijk van doelgroep en activiteit, moeten zoeken naar het meest geschikte.

Een overzicht van het literaire middenveld is wel degelijk beschikbaar. Maar niet al die werking krijgt VFL-subsidiëring, wat een geïntegreerd beleid soms bemoeilijkt. Om nu al in te gaan op de gevolgen van de analyse van dat middenveld is het nog te vroeg. Ideeën voor verandering heeft Koen Van Bockstal wel. Hij denkt in de richting van meer diversiteit in genres, geografie en aandacht.

Op het decreet Deugdelijk Bestuur denkt het VFL voorbereid te zijn.

De samenwerking met FIT blijft moeizaam verlopen. De bijzonder summiere vermelding in het jaarverslag is dan ook een bewuste keuze. Voor de tijd en energie die dit vergt, is het nog maar de vraag of die nog de moeite loont.

Het oordeel van de beslissingscommissie kan afwijken van dat van een adviescommissie, maar dat gebeurt niet vaak. Meestal is de discussie inhoudelijk.

Bij literaire manifestaties die ook in het Kunstendecreet zitten, probeert het VFL louter het literaire onderdeel te subsidiëren. Het betaalt niet voor muzikale omkadering en dergelijke.

De vraag over de modelcontracten beantwoordt Koen Van Bockstal ten slotte bevestigend. Het VLF dwingt die voorwaarde af en slaagt er zo in uitgevers op andere gedachten te brengen. In de praktijk blijkt het nodig om alle Vlaamse uitgevers daar af en toe aan te herinneren.

Jos Geysels wijst op de consequenties van het recent goedgekeurde decreet houdende diverse bepalingen in de beleidsvelden cultuur en jeugd, waardoor de positie en functie van het VFL-bestuur wordt gewijzigd, geïnspireerd op het decreet Deugdelijk Bestuur. Tot nu toe was de raad van bestuur zo samengesteld dat de expertise van de brede literaire wereld – er zijn vertegenwoordigers van auteurs, uitgevers, middenveld, academische wereld en bestuurders – op een unieke en bijzonder vruchtbare manier werd gekoppeld aan de geest van het Cultuurpact.

Door het gewijzigde decretale kader zal de huidige raad van bestuur worden ontbonden op 1 juli 2018 en vervangen door een nieuwe raad van bestuur, die wordt aangeduid door de Vlaamse Regering, aangevuld door minstens een derde onafhankelijken. De huidige raad zal op het einde van 2017 of kort daarna een voorstel doen ter inspiratie van de Vlaamse Regering, met het oog op het behoud van de expertise. De letter van het Cultuurpact toepassen zou misschien niet altijd stroken met de belangen van de letteren. Uiteraard hoort een decreet te worden uitgevoerd. Van de andere kant kan dit maar best zo gebeuren dat dit unieke instrument niet ten onder gaat aan slechte politieke rekenkunde.

Ten slotte vraagt de raad van bestuur uitdrukkelijk om de samenwerking met Nederland in de taalgebonden cultuur, waaronder dus de letteren, expansief te benaderen en die cultuur met trots te etaleren. Het belang daarvan voor een middelgrote taal is in het verleden onderschat. In Nederland is de belangstelling voor die samenwerking de jongste jaren getaand. Jos Geysels roept daarom op om ter gelegenheid van een nieuw samengesteld Nederlands parlement en de nieuwe regering, die draad opnieuw op te nemen. Het wettelijke kader is alleszins voorhanden.

2. Minister Sven Gatz

Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel, sluit zich aan bij de gelukwensen aan het adres van het VFL. Het VFL getuigt van grote inzet en haalt puike resultaten.

De minister wijst erop dat de uitgaven waarop in het begin van de legislatuur werd bespaard, stilaan terug naar het vroegere peil stijgen. Voor non-fictie wordt 242.000 euro uitgetrokken, voor de uitloopkosten van Frankfurt 150.000 euro, en voor Iedereen Leest 150.000 euro extra. Samen gaat het om meer dan een half miljoen euro of een verhoging van het budget met meer dan 10 percent. Elke vraag wordt alvast op haar merites beoordeeld. De afsluiting van de beheers-overeenkomst betekende niet het einde van het overleg. Over alle nieuwe perspectieven is de minister tot een gesprek bereid.

Voorts erkent hij dat het bedrag voor de boekencampagne vorig jaar niet bijzonder hoog was, maar dat kwam ook omdat de sector – het gaat dan niet om het VFL – zelf weinig bijlegde. Dat heeft de minister ook met zoveel woorden gezegd bij de opening van de Boekenbeurs. Dit jaar heeft hij een hoger bod uitgebracht met als voorwaarde dat de sector een gelijkaardig bedrag uittrekt. De minister had hierover directe en aangename gesprekken met belangrijke

economische spelers in het boekenvak, die nu tijd en ruimte krijgen om een goed antwoord te formuleren. Hij maakt zich sterk dat dit een vervolg krijgt.

Zelf is minister Gatz een absolute fan van een verdiepte internationale samenwerking tussen beide Nederlandstalige letterenfondsen. Die goede samenwerking is nog verdiept door de Buchmesse. Bij de voortzetting moet men wel rekening houden met de Nederlandse nadruk op samenwerking van onderuit: door de fondsen zelf. Minister Gatz respecteert dat en ziet het in de goede richting evolueren. Hij stelt een halfjaarlijkse of jaarlijkse evaluatie voor.

De literatuurfondsen kunnen wegbereiders zijn voor bredere Vlaams-Nederlandse samenwerking. Er zijn twee wegbereiders aangewezen door de ministers, bevoegd voor Cultuur en Onderwijs, in de nasleep van de bijeenkomst in deBuren enkele maanden geleden van alle in de samenwerking betrokken actoren uit de sector. De wegbereiders Diane Verstraeten en Ben de Reu presenteren in juni hun rapport. Daarop loopt minister Gatz niet vooruit, gezien de nog lopende regeringsvorming in Nederland.

Wat de literaire manifestaties in het bijzonder en het provinciale letterenbeleid in het algemeen betreft, antwoordt hij dat ook daar alle initiatieven en de bedragen die ze nu ontvangen, worden geïnventariseerd en dat de regering zich ertoe heeft verbonden dat zij die overneemt. De vraag is alleen nog waar ze precies worden ondergebracht. In dit geval acht hij het aannemelijk dat het leeuwendeel aan de werkingsmiddelen van VFL wordt toegevoegd.

Bart CARON,
voorzitter

Marius MEREMANS
Yamila IDRISSI,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

bol	Bertelsmann Online
ENLIT	European Network for Literary Translations
FIT	Flanders Investment & Trade
KANTL	Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde
pdf	portable document format
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
VFL	Vlaams Fonds voor de Letteren
VIAA	Vlaams Instituut voor Archivering (oorspronkelijke naam = Vlaams Instituut voor het Audio-visueel Archief)
VK	Verenigd Koninkrijk
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie